

**Jaarplan
Kenniscentrum
Vlaamse Steden
2023**

Inhoud

Profiel

- 3 Woord vooraf
- 4 Wie is het kenniscentrum
- 5 Communicatie
- 7 De nieuwe deelprogramma's
Klimaat en Digitale transitie
gaan van start

Programma's

- 11 O(mgeving) B(eleid)
M(anagement) informatie
- 16 Smart cities
- 23 Stadsgenoten – visie en
implementatie
- 25 Klimaat
- 28 Digitale Transitie

Andere opdrachten

- 31 Het Kenniscentrum als
gesprekspartner voor de
Vlaamse regering en voor
de minister bevoegd voor
stedenbeleid en haar
administratie
- 31 Atrium Centrumsteden
- 32 Van leegstaande naar
verweven werklocaties
- 32 Interstedelijke
Reflectiegroep Europa
- 33 Werkgroep strategische
coördinatoren
centrumsteden

Profiel

Woord vooraf

In 2022 trok het Kenniscentrum twee meer dan uitdagende nieuwe programma's '**Klimaat**' en '**Digitale transitie**' van het meerjarenprogramma 2022-2026 op gang.

Binnen deze thema's gaan transities schuil die werkelijk met alles verweven zijn en waarbij verbinden, koppelen en geïntegreerd werken centraal moeten staan.

Door aan de slag te gaan met het thema **klimaattransitie** zou het wel eens kunnen dat we één van de meest complexe dossiers voor steden aansnijden. Een dossier met een grote 'sense of urgency', een dossier onder stoom waarin onder tijdsdruk gewerkt en gehandeld moet worden.

De laatste jaren zijn verschillende onderdelen van de **digitale transitie** stilaan de agenda van de werking van het Kenniscentrum binnengeslopen. Hoe kan het ook anders? In een aantal deelprogramma's komen data, digitalisering en andere aspecten, zoals de e-inclusie en non-take up, prominent op de agenda. De volgende dimensie is, om vanuit het Kenniscentrum te werken aan handvaten voor een ruime visie binnen een lokale context en de ontwikkeling van strategie aan de hand van een duidelijk stappenplan en blauwdruk. Inmiddels staan we enkele maanden verder en tekenden zich binnen elk deelprogramma werksporen en startacties af.

Voor de drie programma's die gecontinueerd worden: **Omgevingsbeleid- en managementinformatie**, **Smart cities** en **Stadsgenoten** kondigt zich een grote bedrijvigheid in de talrijke werkgroepen aan.

Het kleine, maar slagvaardige team, wordt uitgebreid met een staflid, een broodnodige versterking om te continueren en te verdiepen wat reeds loopt en om nieuwe programma's op te starten.

Er is hoegenaamd geen enkel dossier waarmee de steden bezig zijn waarbij de Vlaamse overheid niet in beeld komt. Het omgekeerde geldt ook: alles wat de Vlaamse overheid doet heeft gevolgen voor de steden. Het Kenniscentrum engageert zich voor een maximale afstemming in het belang van de steden en benadert het samenwerken met de Vlaamse overheid als een wederzijds voordelige co-existentie.

Samen streven we voor de toekomst voor de Vlaamse Steden!

Wim Dries

Voorzitter Kenniscentrum Vlaamse Steden

Wie is het kenniscentrum

Het Kenniscentrum Vlaamse steden is een Interlokale Vereniging opgericht in 2007 onder impuls van de dertien centrumsteden en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw (VVSG). De samenwerking wordt geformaliseerd door samenwerkingsovereenkomsten met een looptijd van vijf jaar. De duur kan telkens verlengd worden met maximaal vijf jaar bij beslissing van de gemeenteraden van de Centrumsteden en van de Raad van Bestuur van de vzw VVSG. Eind 2021 werd de vierde samenwerkingsovereenkomst 2022-2026 door alle partners goedgekeurd.

Samen met de VVSG vormen de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de OCMW's van de centrumsteden en het team Stedenbeleid van de Vlaamse overheid de belangrijkste partners.

Het Kenniscentrum wordt aangestuurd door:

- het beheerscomité samengesteld uit de 13 burgemeesters en een vertegenwoordiger van de VVSG;
- het dagelijks bestuur dat bestaat uit de voorzitter van het Kenniscentrum, de voorzitter van het burgemeestersoverleg van de centrumsteden, een delegatie van de algemeen directeurs van de centrumsteden, een vertegenwoordiger van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) en de VVSG en 2 externe experts.
- werkgroepen die de programma's voeden en ondersteunen.

Voor de personeelsbezetting wordt geopteerd voor een kleine en slagvaardige staf.

Annik Bogaert trad als nieuwe directeur aan op 1 oktober 2022. Zij wordt voltijds bijgestaan door Joris Voets. Lotte De Bruyne neemt het deelprogramma 'Stadsgenoten' voor haar rekening. In het najaar van 2022 vervoegde Ben Den Haese op halftijdse basis het team als medewerker voor de administratieve en communicatieve taken. Hij wordt ter beschikking gesteld door VVSG. Dit voorjaar wordt de werving van een inhoudelijke stafmedewerker voorbereid zodat zij/hij de staf kan vervolledigen vanaf 1 mei 2023.

Communicatie

De Vlaamse steden worden overspoeld door een enorme stroom aan informatie en initiatieven al dan niet rechtstreeks gelinkt aan stedelijke problematieken. Daardoor is het niet evident hoofd- en bijzaak van elkaar te onderscheiden. Het Kenniscentrum wil hen daarom ondersteunen bij het filteren en structureren van deze informatietoevloed. Daarbij hanteren we diverse digitale kanalen en methodieken, niet enkel om de steden doch ook om onze verschillende partners en stakeholders te bereiken.

Stofferen portaalsite

[Kenniscentrumvlaamsesteden.be](https:// Kenniscentrumvlaamsesteden.be), is de spil van het informatieaanbod en de communicatie van het Kenniscentrum. Via het platform ontsluiten we de kennis en informatie die in ons bezit is. De site biedt verschillende zoekmogelijkheden om binnen de kernthema's van het Kenniscentrum snel de nodige informatie en achtergronden te vinden. De openingspagina wordt verschillende keren per maand vernieuwd. In totaal werden op 1 januari 2023 reeds 859 nieuwsitems gepubliceerd.

De website wordt stelselmatig geactualiseerd naarmate de inhoudelijke werkzaamheden van het Kenniscentrum vorderen. Zo werden verschillende deelpagina's aangevuld of aangemaakt naar aanleiding van de opmaak van het jaarverslag 2022. Daarnaast zetten we wekelijks een interessante studie in de rubriek 'Het veranderde speelveld vraagt een andere overheid' in de kijker. Sinds 17 januari 2011 beschikken we over een gebruikersregistratie. Daaruit kunnen we afleiden dat de website sindsdien 171.037 keer is bezocht (stand van zaken op 1 januari 2023) en dat er sinds midden januari 2011 509.246 pagina's werden bekeken. Tot dusver is de webpagina door 117.050 unieke bezoekers geconsulteerd.

Het webplatform is dringend toe aan een technische update. Van dit moment zullen we gebruik maken om het nieuws, de evenementen en de resultaten van de diverse werksporen van het programma 2022-2026 een prominente plek te geven.

Opmaak maandelijks nieuwsbrief: bij de doelgroep in de bus

In elk nummer van de nieuwsbrief biedt het Kenniscentrum een goede mix aan van onderwerpen (naar inhoud en type): aankondigingen van acties, activiteiten of publicaties, standpunten in (actuele) beleidsthema's, kennisitems (verwijzing naar een verschenen studie, een dossier dat door een werkgroep is samengesteld, etc.), beleidsitems van het Kenniscentrum (een nieuwe partner, een nieuw thema), linken naar interessante websites, informatie rond stedenbeleid in het buitenland,... Sinds de start van de nieuwsbrief werden intussen 1.612 items gedocumenteerd. Eind 2022 gingen al 152 nieuwsbrieven de deur uit.

Nieuw kanaal: LinkedIn

Het Kenniscentrum beschikt momenteel over bovenstaande twee communicatiemiddelen. Door het gebruik van LinkedIn binnen onze werking zou er een extra en nieuw publiek aangesproken kunnen worden. De drempel om nieuws van het Kenniscentrum te ontdekken, verkleint en de bestaande community op LinkedIn doet verder haar werk door het aanduiden als interessant, het geven van commentaar of reposten van onze bijdragen op het LinkedIn-platform. Het traject om het Kenniscentrum op sociale media te lanceren is nu nog in studiefase. Zodra we het eens zijn over de plek van dit nieuwe kanaal in onze communicatie starten we op.

De nieuwe deelprogramma's Klimaat en Digitale transitie gaan van start

---

Op basis van al het materiaal en de inzichten die verzameld werden op de Denkdag die plaatsvond op 31 mei 2022 nam het Kenniscentrum afgelopen zomer de tijd om een aantal werksporen binnen de deelprogramma's Klimaat en Digitale transitie uit te werken. Elk van de gekozen werksporen heeft een hoog complementair karakter aan wat er lokaal kan en zal een meerwaarde zijn voor de lokale stedelijke ambities en de VGC.

Steden en tal van experts zijn het erover eens dat samenwerking tussen lokale besturen onderling en met bovenlokale overheden belangrijk zijn in de strijd tegen klimaatverandering. Zij zien de rol van het Kenniscentrum om samenwerking te initiëren en faciliteren, het verbinden van klimaatinitiatieven en het behalen van doelen door in te zetten op volgende concrete vraagstukken :

- Hoe ziet de klimaatgovernance er op vandaag uit? En wat kan effectiever?
- Hoe kunnen we de financieringsopgave waar steden voor staan haalbaar of in ieder geval realistischer maken?.
- Hoe monitoren en meten we de impact van de acties?
- Hoe brengen steden hun burgers in beweging?
- Hoe realiseren we de renovatiestrategie van het residentieel en niet-residentieel patrimonium, gelet op de te halen mijlpalen?

Na evaluatie van de vorige samenwerkingsperiode binnen het Kenniscentrum stellen we vast dat de centrumsteden en VGC digitaal 'wakker' zijn geworden. Overal dringt het besef door dat digitalisering een fundamentele impact heeft op de samenleving, economie en de overheid. Eveneens is er het besef dat digitalisering kansen biedt voor welvaart en welzijn, maar ook gepaard gaat met de nodige uitdagingen. De meeste centrumsteden hebben inmiddels een parcours van digitalisering afgelegd maar onderschrijven de vaststelling dat de transitie overal nog aan het begin staat. Heel wat steden missen een breder kader voor deze transitie. Zij missen een visie en strategie voor die digitale transitie die een kader en samenhang biedt voor de digitale projecten van zowel lokale als bovenlokale overheden, bedrijfsleven, ... Deze uitdaging gaan de centrumsteden en VGC samen aan binnen de werking van het Kenniscentrum.

Programma's

Thema's jaarplan 2023

Op de denkdag, op 31 mei 2022 werd de inhoud van de thema's Klimaat en Digitale Transitie verkend. Deze thema's krijgen in 2023 hun eerste invulling.

Een groot aantal programmaonderdelen die in dit jaarplan voorzien zijn, bouwen verder op ontwikkelingen in het vorige meerjarenprogramma en het jaarplan 2022.

Hieronder worden de werksporen in de diverse deelprogramma's verder toegelicht.

O(mgeving) B(eleid) M(anagement) informatie

1. Rapporterings- en Visualisatietools
2. Stad in Cijfers (Werkgroep Omgevings- Beleids- en Managementinformatie)
3. ORBA of Opvolging Realisatie BestuursAkkoord
4. GDPR
5. Datamaturiteit in de organisatie
6. Parkeer- en ToegangsRegister
7. Schillenboek

Smart Cities

1. Speerpuntenprogramma
  - 1.1. Speerpunt Automatische rechtentoekenning
  - 1.2. City deal Rechtenverkenner 2.0
  - 1.3. City Deal E-inclusion by design
  - 1.4. Speerpunt Duurzame lokale energieproductie
  - 1.5. Speerpunt Nature-based solutions voor droogte en wateroverlast
  - 1.6. Nieuw speerpunt E-mobiliteit
2. Smart Flanders
  - 2.1. Stuurgroep Smart Flanders
  - 2.2. Businesscase Datapedia
  - 2.3. Data uitdagingen Zon-zoneringskaart
  - 2.4. Credits CityFlows

Stadsgenoten

Klimaat

Digitale transitie

Andere opdrachten

1. Rapporterings- en Visualisatietools
2. Stad in Cijfers (Werkgroep Omgevings- Beleids- en
3. Het Kenniscentrum als gesprekspartner voor de Vlaamse regering en voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en zijn administratie
4. Atrium Centrumsteden
5. Van leegstaande naar verweven werklocaties
6. Interstedelijke Reflectiegroep Europa
7. Strategische coördinatie centrumsteden

O(mgeving) B(eleid) M(anagement) informatie

Steden hebben een steeds groeiende behoefte aan een goed gedocumenteerd beeld van de omgeving waarin beleid gevoerd dient te worden, aan gestructureerde data-analyse, aan opvolging van beleidsdoelen en inzichtelijke rapportering en visualisatie. De 13 centrumsteden en de VGC hebben beslist waar mogelijk en nuttig een gezamenlijk traject uit te stippelen om zo sneller een fact-based beleid mogelijk te maken. Dat stelt hen in staat te leren van elkaar en het werk te verdelen.

1. Rapporterings- en visualisatietools

De nood aan gebruiksvriendelijke datavisualisatie tools laat zich zowel op het vlak van omgevingsdata als qua beleids- en managementinformatie voelen. De omgevingsanalyses gehanteerd in de beleidsvoorbereiding vragen ‘leesbare’ informatie over de context waarin beleid tot stand komt. De monitoring van lokale meerjarenplannen en de opvolging van concrete actieplannen en acties vergen geïntegreerde rapporteringssystemen waarin data uit diverse bronnen en databanken verbonden en geïntegreerd kunnen worden. Geavanceerde visualisatiesystemen verschaffen het college en de leidinggevenden daarbij inzicht in de recentste status en knelpunten, in vergelijkende gegevens en in de realisatievoortgang.

2. Stad in Cijfers (Werkgroep Omgevings- Beleids- en Managementinformatie)

De OBMI-werkgroep is de plek waar alle vragen en behoeften op vlak van omgevingsinformatie gepost worden. De OBMI-werkgroep neemt kwesties zelf op of verwijst ze naar meer gespecialiseerde werkgroepen waar nodig. De voorbije jaren werkte elk van de steden aan een eigen databank met omgevingsdata maar het ontwikkeltraject werd gezamenlijk doorlopen. Daarbij droeg iedereen, afhankelijk van de reeds eerder in de stad opgebouwde deskundigheid, een steen(tje) bij.

Het hele traject was voor de centrumsteden meteen ook een proces van capacity building, daarbij op sleeptouw genomen door Gent en Antwerpen. In 2018 werd een belangrijke mijlpaal in het OBMI-traject bereikt: vanaf 15 oktober van dat jaar beschikt elke stad over een eigen ‘Stad in cijfers’ website, met een dashboard dat toegang biedt tot overzichtelijk geordende data. Hierbij werden ook de data uit de stadsmonitor edities 2008, 2011, 2014 en 2017 en 2020 geïntegreerd.

In 2023 werkt de werkgroep verder aan de consolidatie en verdere uitbouw van de ‘Stad in cijfers’ websites. De werkgroep zal daarbij verder inzetten op:

- Het ontwikkelen van uitgebreide gedetailleerde rapporten en steekkaarten met kerncijfers voor de thema’s waarvoor die nog niet voorhanden zijn;
- Het verkennen van nieuwe databronnen en indien mogelijk integreren in ‘Stad in cijfers’;
- Het maken van afspraken over gezamenlijke data-aanvragen;
- Het versterken van de dialoog met externe dataleveranciers;
- Het dieper ingaan op aspecten gerelateerd aan het publiceren van data zoals privacy.

Op vraag van de leden van de werkgroep zal in 2023 een opleiding rond het meten van impact georganiseerd worden. Aan de samenstelling van de opleiding gaat een traject vooraf van wat we beogen met impactmeting. Het initiatief zal in een coproductie van de werkgroep OBMI en een nog op te richten binnen het programma Klimaat tot stand komen.

Bijkomend wordt het komende jaar ingezet op het gezamenlijk verwerken van registerindicatoren uit de gemeente- en stadmonitor. De werkgroep wil daarbij de update-frequentie aanzienlijk verhogen.

In 2023 wordt de werking van de OBMI-werkgroep verder gezet met een zes-wekelijkse vergaderfrequentie. Dit laat toe meer complexe uitdagingen, zoals complexe data-aanvragen, tussentijds grondig aan te pakken. Voor specifieke uitdagingen wordt waar nodig in afzonderlijke werkgroepen aan hogere frequentie samengekomen tot het gewenste resultaat bereikt wordt. Zo wordt er voorbereidend op de nieuwe bestuursperiode in een afzonderlijke werkgroep samengewerkt aan het definiëren van gemeenschappelijke indicatoren inzetbaar bij de opmaak van een lokale omgevingsanalyse.

3. ORBA of Opvolging Realisatie BestuursAkkoord

ORBA is de tool waarmee de stad Antwerpen, aan de hand van indicatoren, projecten en releases, de voortgang van verwezenlijkingen in het kader van het bestuursakkoord monitort. In het project ORBA onderzocht het Kenniscentrum de voorbije jaren samen met geïnteresseerde centrumsteden of en hoe deze tool in de steden zijn nut kan bewijzen. Intussen gingen 9 centrumsteden, 3 andere lokale besturen en 1 zorgbedrijf samen aan de slag met ORBA. Zij delen middelen, inzet en kennis, wat resulteerde in een reeks handleidingen, opleidingen en instructievideo's die gebruikt kunnen worden door alle participanten.

ORBA is intussen een levend product: de deelnemers evalueren gezamenlijk de nood en opportuniteit van verbeteringen, werken verbetervoorstellen uit, en delen in de kosten voor de ontwikkeling.

In 2021 gingen de steden aan de slag met hun meerjarenplanning 2020-2025 in ORBA. Doelstellingen, actieplannen en acties werden ingevoerd en er werd gewerkt aan gepaste indicatoren. Daarnaast gingen steden ook aan de slag met de ProjectPlanningsTool.

In 2022 werd het gebruik en de inbedding van ORBA in de organisatie verder uitgediept. De focus van de werkgroep ORBA verschoof naar het projectmatig werken in de stedelijke organisatie en het uitbouwen van inzichtelijke rapportages gebaseerd op de informatie uit ORBA en de financiële softwarepakketten in de besturen.

In de maandelijkse vergadering van de werkgroep ORBA worden verdere afspraken gemaakt over de gezamenlijke ontwikkeling van nieuwigheden en worden de evoluties binnen ORBA Antwerpen geëvalueerd op hun geschiktheid voor de andere centrumsteden. Daarbij wordt zoveel mogelijk vastgehouden aan een gemeenschappelijke codebasis.

Naar aanleiding van het 'haalbaarheidsonderzoek naar het koppelen van ORBA met financiële softwarepakketten uit de centrumsteden' zal ook in 2023 de datatoegankelijkheid van te koppelen pakketten, samen met de leveranciers van deze pakketten, verder onderzocht worden. De focus verschuift daarbij van de toegang tot de data naar het in kaart brengen van de specifieke informatiebehoefte bij de lokale besturen. Zodra deze helder in kaart is gebracht, wordt de dialoog met de leveranciers van de financiële pakketten opnieuw aangeknoopt.

Naar aanleiding van een vraag uit de werkgroep werd eind 2022 een eerste thematische kennissessie georganiseerd over de opmaak van het meerjarenplan vanuit beleidsoogpunt. Bedoeling was daarbij de specifieke aanpak in elke stad onder de loep te nemen en te bekijken wat precies goed en minder goed verloopt. Op basis van de inzichten uit deze eerste sessie zullen in 2023 een aantal specifieke workshops volgen, toegespitst op gezamenlijke uitdagingen.

4. GDPR

Op 25 mei 2018 trad de General Data Protection Regulation (GDPR) in heel de Europese Unie in werking. Die datum ligt ondertussen al even achter ons, maar heel wat stedelijke medewerkers, belast met het implementeren van deze GDPR blijven nog zitten met vragen en onduidelijkheden.

Daarom organiseert het Kenniscentrum sedert februari 2018 op regelmatige basis workshops voor de stedelijke GDPR verantwoordelijken. In 2021 werd op basis van een uitgebreide bevraging van de deelnemende DPO's een programma opgesteld voor de workshopreeks in de volgende jaren. In 2023 werken we samen verder aan het opstellen van een bibliotheek met standaarddocumenten en het uitwerken van ontbrekende standaarddocumenten in het kader van gegevensuitwisseling of -bescherming. Bijkomend zet de werkgroep in op het gezamenlijk uitwerken van een kader voor het veilig werken in de internationale cloud.

Tijdens de vergaderingen van de werkgroep is ook telkens aandacht voor praktische vragen van de DPO's. Op aanbrengen van de deelnemers zitten we samen rond vooraf gekozen specifieke thema's waarbij we kennis uitwisselen en inspirerende voorbeelden uit de steden en VGC delen.

5. Datamaturiteit in de organisatie

Het Kenniscentrum onderzocht vanaf het najaar van 2021 tot de zomer van 2022 samen met de centrumsteden en de VGC de haalbaarheid van een gezamenlijk datawarehouse traject, afgestemd op ieders draagkracht. In 2021 brachten we in kaart wat al gedaan wordt in de centrumsteden en welke de verdere plannen zijn met betrekking tot datawarehousing. Deze input leidde tot een sneuvelnota met vaststellingen en discussiesporen die werden voorgelegd aan een Taskforce die als opdracht had duidelijkheid te scheppen over de haalbaarheid

en de eventuele invulling van een spoor datawarehouse in het meerjarenprogramma 2022-2026. Al snel werd duidelijk dat heel wat aangehaalde kwesties in de sneuvelnota niet strikt beperkt blijven tot het thema datawarehouse. Steden worden allemaal geconfronteerd met een veelheid aan uitdagingen rond data en datahuishouding in de organisatie. Daarom werd voorgesteld een apart werkspoor 'Datamaturiteit van de stedelijk organisatie' op te starten. In het najaar van 2022 gaf de Taskforce verder vorm aan de invulling van dit werkspoor.

Vanaf maart 2023 wordt de werkgroep Datamaturiteit opgericht. Bij de start willen we een beperkt aantal vergaderingen besteden aan het uitwerken van een gezamenlijk begrippenkader. Belangrijke houvast daarbij is het theoretisch kader dat werd gecreëerd door "The DAMA Dictionary of Data Management".

Daarna gaan we aan de slag met twee prioritaire uitdagingen met betrekking tot de datamaturiteit:

- In een track 'Datageletterdheid' willen we samen actief werkmateriaal dat helpt bij het verhogen van de datamaturiteit maken en delen. Daarnaast zullen we samenwerken aan het vormgeven van opleidingsmateriaal voor specifieke profielen binnen de organisatie zoals data-analisten of BI-specialisten. Voor hen werken we aan een aangepast vormingsaanbod waarbij we op zoek gaan naar externe begeleiding. Belangrijk aspect in deze gespecialiseerde opleidingen is het in kaart brengen van de informatiebehoefte.
- Binnen de track 'Data- en informatie-governance: rollen en organisatie' zullen we samen aan de slag gaan met het inventariseren van best practices en het uitbouwen van een generiek governance-framework.

Naarmate de datamaturiteit in de steden groeit, willen we verder opschuiven met de werkgroep en worden nieuwe uitdagingen op de agenda gezet.

6. Parkeer- en ToegangsRegister

Het Kenniscentrum onderzocht de mogelijkheid om, naar analogie met ORBA, het Antwerpse Parkeer- en Toegangsregister (APTR) in andere centrumstemsteden uit te rollen. In het najaar van 2021 werd bij geïnteresseerde steden gepeild naar de precieze verwachtingen van elke centrumstad bij een samenwerking rond het APTR en de interesse in de verschillende afzonderlijke bouwstenen uit het digitale platform.

In 2022 werd het traject formeel afgetrapt. Na een uitgebreide inventarisatie van de wensen van de centrumsteden werd in het najaar vorm gegeven aan de PTR-centrumstedenversie waarmee in een eerste fase twee pilotsteden aan de slag gaan.

Voortbouwend op de ervaring bij deze piloten werken we in 2023 aan een uitgebreide handleiding voor het gebruik en de implementatie van het PTR. Samen met Mobiliteit en Parkeren Antwerpen werken we een afsprakenkader uit voor toekomstige uitbreidingen aan het register. In de werkgroep PTR werken we samen aan een kader met taken, rollen en verantwoordelijkheden die nieuwe deelnemers in staat moet stellen bij instap in PTR de juiste ondersteuning te vinden.

7. Schillenboek

In het Schillenboek worden gemeentelijke processen waarin informatie over gebouwen een (belangrijke) rol speelt, geïnventariseerd en gedocumenteerd. Bedoeling is om per gemeentelijk proces een handzame fiche op te stellen waarin best practices worden beschreven, een ideaal gegevensmodel wordt gezocht en de interactie met een centraal Vlaams gebouwenregister wordt gedocumenteerd. In 2017 werd gewerkt aan de basis voor dit Schillenboek. Er werd een methodiek uitgewerkt voor het beschrijven van gebouw gerelateerde processen aan de hand van één modelproces: het in- en uitschrijven van burgers door de gemeenten. Tegelijk werd een uitgebreide inventaris gemaakt van gebouwgerelateerde processen binnen de stedelijke administratie.

In de volgende jaren werden de eerste schillenfiches opgeleverd en voorgesteld aan de dienstenleveranciers.

In 2023 zetten we een punt achter het Schillenboek. Met de afronding van de schillenfiche rond ongeschikt- en onbewoonbaarverklaring van een woning zijn alle gebouwgerelateerde processen met grote impact of interactie met het gebouwenregister gedocumenteerd.

In een uitgebreide communicatieronde zullen we inzetten op het kenbaar maken en verspreiden van de in de schillenfiches verzamelde informatie. We richten ons daarbij op lokale besturen en op leveranciers van softwarepakketten ter ondersteuning van de gedocumenteerde administratieve processen. Zij kunnen immers een belangrijke rol spelen bij het gebruik en de geïntegreerde bijhouding van het gebouwenregister via deze softwarepakketten.

Together, We Create!

Smart cities

---

1. Speerpuntenprogramma

Voor de verdere Smart City werking van het Kenniscentrum werd gekozen voor de ontwikkeling van een speerpuntenprogramma naar Nederlands City Deal-model. Een goed gekozen speerpuntprogramma moet daarbij aan een aantal duidelijke criteria voldoen. Het programma moet:

- een maatschappelijke uitdaging aanpakken die de levenskwaliteit van burgers verhoogt;
- zorgen voor een stedelijke omgeving die duurzaam en veerkrachtig in de toekomst staat;
- aandacht hebben voor inclusie;
- toekomstgericht zijn en gericht op innovatie. Hierbij worden standaarden gecreëerd of ontwikkeld voor innovatieve producten en diensten;
- een multi-stakeholder aanpak kennen met de vier pijlers van de samenleving: de overheden, bedrijven, kennisinstellingen en al dan niet georganiseerde burgers. Er wordt gewerkt aan een volwaardige Quadruple Helix-aanpak;
- voldoende regionale uitstraling bevatten en ook de regio betrekken in de uitvoering;
- verschillende bestuurslagen betrekken;
- zich lenen tot de disseminatie van opgedane kennis én producten zodat we tot gemeenschappelijke en gedeelde dynamieken komen die kunnen leiden tot schaalvergroting;
- de toepassing van data en geïntegreerde technologieën als een essentieel onderdeel integreren.

Daarbij zullen drie essentiële concepten mee het succes bepalen: Innovatie, Quadruple Helix, Datamanagement.

Geïnspireerd op de Nederlandse Smart City Strategie en de Agenda Stad onderzocht het Kenniscentrum in de stuurgroep Smart Portraits samen met de steden de haalbaarheid van een speerpuntenprogramma Smart Cities.

Aan de hand van een uitgebreide vragenlijst gingen we op zoek naar een gezamenlijk gedragen thema. In het najaar van 2019 werd gekozen te focussen op het thema 'rechten'

en de onderdelen automatische rechtentoekenning en rechtenverkenning verder te verkennen.

In 2021 starten we met de verkenning van vier nieuwe thema's voor een speerpuntenprogramma: e-inclusie, mobiliteit, water en duurzame lokale energieproductie.

Na een aantal snuffelrondes werd scherp gesteld op de volgende uitdagingen:

- e-Inclusie in de digitalisering van gemeentelijke processen
- Water- en mobiliteitsdata
- Nature-based solutions voor droogte en wateroverlast
- e-Mobiliteit
- (Business-)modellen voor de productie van duurzame lokale energie en de bijhorende uitdagingen zoals energie opslaan, delen, uitwisselen, samenwerken in lokale energiegemeenschappen/energiecoöperaties, ...

1.1 Speerpunt Automatische rechtentoekenning

VNa een aantal snuffelrondes werd in het voorjaar van 2021 door de werkgroep Automatische rechtentoekenning besloten te focussen op de optimalisatie van de toekenning van het leefloon. Daarbij zal in 2023 vooral gefocust worden op twee deelaspecten: de inzetbaarheid van het automatische advies bij het toekennen van het leefloon, ter ondersteuning van dossierbehandelaars en het werken met cliëntenprofielen voor het versneld toekennen van leefloon. Centraal daarbij staat het idee dat een algoritme op basis van de beschikbare data in de Kruispuntbank Sociale Zekerheid onmiddellijk een advies kan geven over het afleveren van een leefloon.

Gemeente zonder gemeentehuisdossier: Regelset leefloon

Voortbouwend op de conclusies van het profielenonderzoek leefloon uit 2022 wil de stad Gent samen met negen andere centrumsteden en twee kleinere besturen werken aan het automatiseren van de ontwikkelde regelset leefloon. Met het innovatieve project 'Automatisch Advies Leefloon' willen

de deelnemers het reeds bestaande (papieren) concept van het algoritme digitaal uitwerken tot een prototype, door de relevante parameters te vertalen tot machine leesbare regels die in de KSZ-data afgetoetst worden voor een aanvrager. Met dit prototype zal een maatschappelijk werker een rijksregisternummer van een cliënt kunnen ingeven in de tool. Het 'Automatisch Advies leefloon' zal de KSZ-gegevens van de cliënt in een digitale omgeving aftoetsen aan de regels en de maatschappelijk werker een onmiddellijk automatisch advies doorgeven. Gebaseerd op de inzichten uit het profielenonderzoek kan dan besloten worden op basis van het automatisch advies over te gaan tot uitkering van het leefloon of verder onderzoek op te starten. De stad Gent diende als trekker in het kader van de eerste projectoproep – Gemeente zonder Gemeentehuis een projectvoorstel in voor de ontwikkeling van deze regelset. Op 4 februari 2022 besliste de Vlaamse regering de gevraagde subsidie aan het project toe te kennen en werd het project opgestart. Nadat in het najaar van 2022 de regels voor het algoritme definitief werden vastgelegd, wordt in januari 2023 gestart met de technische ontwikkeling van de regelset en een eerste interface die kan gebruikt worden om het algoritme te testen. Een technische werkgroep met specialisten uit de werkgroep Automatische rechtentoekenning zal tijdens de ontwikkeling dienst doen als klankbord en testpanel. Een eerste versie van de regelset wordt opgeleverd in april 2023. Aansluitend zal de regelset onderworpen worden aan een praktijktoets bij de deelnemende steden. Onder begeleiding van de KU Leuven zullen telkens tien dossiers via de regelset beoordeeld worden, waarna de resultaten vergeleken worden met het advies van de verantwoordelijke maatschappelijk werker. De resultaten worden uitgebreid voorgesteld bij de deelnemende OCMW's.

Gemeente zonder Gemeentehuisdossier: Actuele loonfiches via SOLID

Voortbouwend op het idee van het verder automatiseren van het leefloon willen de OCMW's van een aantal lokale besturen aan werkenden die een leefloon aanvragen én krijgen, een digitale manier aanbieden om hun actuele loongegevens

aan de maatschappelijk werker te bezorgen. Werkenden met een leefloon krijgen hierdoor de mogelijkheid om hun actuele loongegevens via een digitale, persoonlijke kluis te beheren en van daaruit toestemming te verlenen aan de maatschappelijk werker. Concreet zal een cliënt in de omgeving van MijnBurgerprofiel een datakluis kunnen aanmaken waar de loonfiches vanuit de sociale secretariaten worden opgeladen. De cliënt geeft vervolgens zijn/haar akkoord (consent) en verleent op die manier de toegang aan de OCMW-medewerker. Deze krijgt de loonfiches als data binnen in de eigen OCMW-applicatie en kan vervolgens het juiste (aanvullend) leefloonbedrag berekenen. Ook bij de maandelijkse berekening/uitbetaling krijgt de maatschappelijk werker bericht vanuit Digitaal Vlaanderen (via een MAGDA-service) wanneer nieuwe loonfiches beschikbaar zijn en het nieuwe leefloonbedrag berekend kan worden. Via de werkgroep Automatische rechtentoekenning lanceerde stad Gent een oproep aan andere geïnteresseerde steden om samen in het kader van Gemeente zonder Gemeentehuis, oproep 7, het projectvoorstel voor het thematisch project 'Actuele Loonfiches via SOLID' in te dienen. Hierop reageerden zeven andere besturen positief. Op de ministerraad van 16 december 2022 werd besloten de gevraagde subsidie aan het project toe te kennen. Het project zal officieel afgetrapt worden met een Kick-off op 7 maart.

1.2 City deal Rechtenverkenner 2.0

In de werkgroep 'Rechtenverkenner' werd besloten samen te werken aan een nieuwe versie van de rechtenverkenner. Dit moet een unieke en kwalitatieve bron met actuele informatie over sociale rechten worden. Primaire focus ligt daarbij op intermediairen en hulpverleners. Samen met de steden onderzochten we welke informatie over rechten minimaal beschikbaar moet zijn in een rechtenverkenner en hoe de opvulling en bijhouding van een nieuwe rechtenverkenner kan worden georganiseerd. De grootste uitdaging daarbij is de grote diversiteit aan lokale rechten waarbij in elke gemeente andere voorwaarden gelden. We onderzochten in de werkgroep 'Rechtenverkenner' de mogelijke scenario's voor het opvullen, bijhouden en beheren van de rechtenverkenner.

Ondertussen werden ook de gereserveerde relancemiddelen voor het project aan het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG) toegewezen. Op basis van die goedkeuring zullen we in 2023 de City Deal Rechtenverkenner 2.0 verder uitwerken.

In 2023 wordt actief samengewerkt aan een eerste versie van Rechtenverkenner 2.0. Op basis van de beschikbare overzichten van sociale rechten uit Kortrijk en Sint-Niklaas zal Digitaal Vlaanderen een eerste werkende versie van de rechtenverkenner ontwikkelen. Dit 'Minimum Viable Product' moet iedereen toelaten de verkenner uitgebreid te testen en in de vingers te krijgen. Tegelijk wordt de zoekmachine die helpt bij het vinden van toepasselijke rechten, de zogenaamde 'Vragenwizard' gefinetuned op basis van beide catalogi. Daarnaast zullen we in de werkgroep afspraken maken over het aanvullen en bijhouden van de rechtenverkenner. Daarbij gaan we op zoek naar manieren om het invoeren te vereenvoudigen of zelfs gedeeltelijk te automatiseren.

1.3. City Deal E-inclusion by design

Met de toekenning van de Vlaamse subsidie voor het project 'E-Inclusion by Design' werd in 2022 de eerste Vlaamse City Deal een feit. Vanuit de vaststelling dat de digitalisering van de dienstverlening in de praktijk niet altijd de toegankelijkheid verhoogt en we daardoor niet meer onze publieke opgave de dienstverlening te garanderen voor alle burgers, bezoekers, gebruikers, ... kunnen garanderen, gaat men in het project e-inclusion by design op zoek naar oplossingen die ervoor zorgen dat digitale diensten voor iedereen laagdrempelig toegankelijk blijven. Onder leiding van stad Gent/District 09 gaan alle centrumsteden en de VGC tot eind 2024 aan de slag met de principes van Human Centered Design waarbij ze elk experimenten opzetten in het ontwikkelproces van twee producten of dienstverleningen. De City Deal werd officieel afgetrapt op 6 september 2022.

In 2023 wordt een eerste reeks van 14 experimenten, één per stad/VGC, afgewerkt en wordt bij elke partner een tweede experiment opgestart. Op basis van de geleerde lessen zal ook een reeks verdiepingsopleidingen worden georganiseerd om de kennis en vaardigheden rond bepaalde specifieke uitdagingen binnen de partnerorganisaties te verhogen.

Nog dit jaar gaat een academische partner aan de slag met de geleerde lessen uit de experimenten. Zij staan in voor de schaling en spreiding van de resultaten van het project en het formuleren van beleidsaanbevelingen.

Ten slotte gaan we via een overheidsopdracht op zoek naar een geschikte partij voor het ontwikkelen, vormgeven en publiceren van een toolbox over service design methodes voor lokale besturen, ook hier op basis van de geleerde lessen uit de City Deal.

1.4. Speerpunt Duurzame lokale energieproductie

Naar aanleiding van de conclusies uit een eerder onderzoek naar energiedelen in appartementsgebouwen in Antwerpen, werd in 2021 een opdracht in de markt gezet voor het uitwerken van een 'handboek energiedelen in appartementsgebouwen voor dummies' en het uitvoeren van een casestudie waarbij simulaties worden uitgevoerd in een aantal sites om zo meer inzicht te krijgen in het potentieel van energiedelen in appartementsgebouwen. De onderzoeksopdracht werd uitgevoerd door Th!nk E en begeleid door een stuurgroep van experts uit de centrumsteden en de Vlaamse overheid. Ze ging in maart 2022 van start en leverde vier eindproducten op. De onderzoeksopdracht spitste zich toe op het uitvoeren van simulaties en het begeleiden van een aantal VME's in een 20-tal appartementsgebouwen gespreid over een aantal steden. Op basis van de simulaties werd het 'Verslag Simulaties -Energiedelen in appartementen' opgesteld en ontving elk deelnemend appartementsgebouw het eigen rapport.

Aan de hand van de bevindingen van de simulatiestudie en de feedback van de stakeholders werd een verslag 'Aanbevelingen – Energiedelen in appartementen' opgemaakt waarin de

mogelijke oplossingsrichtingen voor beleid en regulering in kaart werden gebracht. Daarnaast stelde Th!nk E de 'Encyclopedie' en het 'Stappenplan Energiedelen' samen, twee praktische online instrumenten om te komen tot succesvolle projecten. Ze bevatten toegankelijke en tegelijk allesomvattende informatie over wat energiedelen nu precies is en hoe je kan starten met energiedelen.

In 2023 wordt ingezet op de disseminatie van de resultaten uit deze onderzoeksopdracht.

Dat doen we enerzijds via gerichte infomomenten voor VME's en syndici. Daarvoor zal een standaardpresentatie uitgewerkt worden die kan gebruikt worden op deze momenten. Het Kenniscentrum organiseert drie infomomenten verspreid over Vlaanderen, samen met gaststeden Brugge, Leuven en Mechelen. Steden die dat wensen kunnen daarna op eigen initiatief een bijkomende sessie organiseren.

Anderzijds zullen we een train-the-trainer module uitwerken, in de eerste plaats gericht naar medewerkers van lokale besturen, zoals medewerkers van energiehuizen, en naar syndici. Het is daarbij de bedoeling om de ervaring, opgedaan in de begeleiding van de kwalitatieve cases tijdens de onderzoeksopdracht en het gebruik van de rekentool te delen met professionals zodat ook zij hun respectievelijke klanten zoals bezoekers van de energiehuizen en VME's van de appartementsgebouwen in portefeuille kunnen begeleiden bij potentiële projecten van energiedelen.

Bovendien zal ook de rekentool die werd gebruikt bij de simulaties van de terugverdienmodellen voor individuele appartementen in een gebruiksvriendelijk jasje worden gestoken zodat die door de steden zelf gebruikt kan worden.

1.5. Speerpunt Nature-based solutions voor droogte en wateroverlast

Voor het thema Nature-based solutions werd in 2021 besloten samen te werken met het project INNOFINS. In dit interdisciplinaire FWO-project buigen onderzoekers van de UAntwerpen zich over innovatieve financieringsinstrumenten voor natuurgebaseerde oplossingen.

Het Kenniscentrum maakt deel uit van de stakeholdersgroep om de voortgang te bespreken en input te leveren. In 2022 werden een viertal financieringsmodellen bestudeerd en werd ingezoomd op het living lab van de Stiemervallei in Genk waarbij voor elk van de vier gekozen financieringsmodellen de toepassingsmogelijkheid binnen het gebied werd toegelicht en de stakeholdersgroep de kansen maar ook de valkuilen kon aanreiken. In 2023 komen de andere geselecteerde living labs aan de beurt voor een toepassingscheck.

1.6. Nieuw speerpunt E-mobiliteit

Nadat eerder werd afgesproken het speerpunt e-mobiliteit tijdelijk on hold te zetten, in afwachting van een Vlaams-brede aanbesteding voor de uitrol van (semi-)publieke laadinfrastructuur werd besloten de werking in het najaar van 2022 opnieuw op te starten. Er werd afgesproken om het thema e-mobiliteit opnieuw te verkennen via een aantal snuffelrondes, op zoek naar een geschikte uitdaging voor een speerpuntenprogramma of City Deal. Op basis van de input uit de snuffelrondes werd besloten vanaf het voorjaar van 2023 met alle relevante stakeholders een samenwerking op te zetten rond de voorbereiding van een nieuw bestek voor de concessieovereenkomst (semi-) publiek laden, te lanceren binnen 2 jaar. In dat nieuwe bestek willen steden aandacht voor innovatieve oplossingen voor (snel)laden, een optimale uitwisseling en beschikbaarheid van data, energiedelen en een 'verdien' model voor de steden.

Op aangeven van het dagelijks bestuur willen we in de werkgroep E-mobiliteit ook aandacht besteden aan het grotere mobiliteitsverhaal. We willen onderzoeken hoe we rond elektrische voertuigen voorbij de huidige kortetermijn-druk op laadinfrastructuur kunnen kijken, en goede toekomstgerichte beslissingen kunnen nemen bij het afsluiten van contracten met technologieproviders, bij het inplannen van infrastructuur of bij de keuze voor technologische oplossingen. Daarom wordt binnen de werkgroep E-mobiliteit naast het spoor e-laden ook een systeem-track elektrisch rijden opgestart.

2. Smart Flanders

Vlaams minister voor Binnenlands Bestuur Bart Somers besliste het Smart Flanders-programma te continueren. In het vervolgprogramma werd vanaf 2021 ingezet op verschillende sporen.

De drie sporen zijn het continueren van het netwerk en de dynamiek die is ontstaan binnen het oorspronkelijke Smart Flanders-programma, de ontwikkeling van een Vlaamse Open City Architectuur (VLOCA) en het verhogen van de maturiteit en de kennis van de steden en gemeenten om Europese subsidies binnen te halen. Er wordt daarbij gewerkt rond jaarthema's.

Voor het jaarthema 2022-2023 werd besloten de in 2021 gekozen thema's Datapedia en Zon-zoneringskaart verder uit te diepen. Ook het in 2021 opgestarte traject City Flows, rond het inventariseren en voorspellen van verkeersdrukke, werd samen met een aantal piloot- en volgersteden verder uitgediept.

2.1 Stuurgroep Smart Flanders

Iedere maand komt de stuurgroep met afgevaardigden van de 13 centrumsteden, de VGC, de VVSG, het Kenniscentrum en een aantal entiteiten van de Vlaamse overheid samen. De stuurgroep bespreekt hoe ze slimme toepassingen kan inzetten om problematieken waarmee de steden dagdagelijks worden geconfronteerd aan te pakken. Er wordt gekeken hoe ook andere steden en gemeenten betrokken kunnen worden in dit traject. Kennisdeling en praktijkuitwisseling zijn immers noodzakelijk om verder door te groeien tot een slimme Vlaamse regio. Goede praktijken en ervaringen worden gedeeld met andere (provincie)steden en gemeentebesturen via studiedagen, workshops en intervisiesessies via het kennisdelingsnetwerk. In 2022 werd besloten de reguliere vergaderingen van de stuurgroep af te wisselen met thematische workshops waarin dieper wordt ingegaan op één specifiek, Smart City-gerelateerd thema.

Op de stuurgroep Smart Flanders werd in 2021 en 2022 besloten de uitwerking van het speerpuntenprogramma telkens te koppelen aan het jaarthema Smart Flanders.

In de loop van 2023 wordt in de stuurgroep een nieuw jaarthema gekozen voor 2023-2024.

2.2 Businesscase Datapedia

In het kader van de speerpuntenprogramma's water en mobiliteit werd, met middelen uit het Smart Flanders-programma, een opdracht in de markt gezet voor het voeren van een verkennend onderzoek naar de haalbaarheid van een Vlaamse versie van de datapedia.nl. Deze Vlaamse datapedia moet een neutraal platform worden waar na documentatie en een grondige analyse de beschikbaarheid, de toegankelijkheid, de actualiteit, de volledigheid, de dekkingsgraad, het al dan niet beschikbaar zijn van standaarden,... worden gediagnosticeerd en de prioritaire partners die nodig zijn om de vermelde problemen op te lossen worden geïnventariseerd. Zo kan met de juiste partners dataset per dataset of groepen van datasets naar oplossingen gezocht worden. Voortbouwend op de conclusies van het eindrapport bij dit verkennend onderzoek werd in het najaar van 2022 een nieuwe opdracht geformuleerd voor het uitwerken van een business case voor de Vlaamse Datapedia, die de haalbaarheid van een integratie in Datavindplaats zal onderzoeken en die moet toelaten concrete stappen te zetten richting implementatie. Binnen dit vervolg zal Digitaal Vlaanderen in vier trajecten de business case voor een datapedia verder onderbouwen:

- een business traject waarbij in kaart wordt gebracht wat de verschillende noden op de verschillende niveaus zijn: beleid, dossierbehandeling, opvolging, uitwisseling, etc.
- een architectuur traject: waarin een informatiearchitectuur en een conceptuele architectuur worden uitgewerkt.
- een financieel traject waarin wordt nagegaan hoe een duurzame financiering voor de datapedia kan worden opgezet.
- een juridisch traject waarin, indien van toepassing, de verschillende bestaande juridische aspecten onderzocht worden

Het Kenniscentrum en de stuurgroep Datapedia sturen deze opdracht inhoudelijk mee aan.

2.3 Data uitdagingen Zon-zoneringskaart

In het kader van het speerpuntenprogramma duurzame lokale energieproductie werd in 2021 met middelen uit het Smart Flanders-programma, een opdracht in de markt gezet voor het voeren van een verkennend onderzoek naar een zon-zoneringskaart.

Dit onderzoek gaat vooraf aan de ontwikkeling van een zon-zoneringskaart, waarin het (potentiële) aanbod aan zonne-energie wordt samengebracht met de vraagzijde in een interactieve tool die een zicht geeft op knelpunten en kansen voor de uitrol van zonne-energieproductie. De tool geeft door het combineren van potentiële locaties en informatie over het verbruik (vraag) een zon-potentieelkaart of zon-zoneringskaart. Deze tool is bedoeld als quick-fix, een eerste stap richting een langetermijn strategie. Op basis van interviews bij belangrijke stakeholders en experts met betrekking tot (het delen van) zonne-energie leverden de opdrachtnemers Mappgear en Syntraal een eindrapport en een aantal bijhorende producten op.

Na afloop van de definitieve oplevering van het verkennend onderzoek werd door het Vlaams Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB) en het Kenniscentrum afgesproken verder aan de slag te gaan met de resultaten en het Vlaams Energie- en Klimaatagentschap (VEKA) hier nauw bij te betrekken. ABB initieerde twee opdrachten met medewerking van het Kenniscentrum en VEKA:

- Een opdracht voor de ontwikkeling van een API op de Zonnekaart Vlaanderen (1) en onderzoek naar een businesscase van het (periodiek) actualiseren van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (DHMVII) (2). Beide opdrachten worden opgenomen door Digitaal Vlaanderen.@Jo

- Een opdracht voor het ‘Onderzoek naar de mogelijkheden voor het kwalitatief en toegankelijk ontsluiten van privacygevoelige data’ met de focus op de in het verkennend onderzoek geïdentificeerde data. Deze opdracht werd toegewezen aan VITO en CRANIUM.
- Het Team Stedenbeleid van ABB neemt voor beide opdrachten die in januari 2023 starten de lead in de uitvoering. Het Kenniscentrum en de stuurgroep duurzame lokale energieproductie sturen deze opdracht inhoudelijk mee aan.

2.4 Credits CityFlows

In het traject CityFlows proberen we mobiliteitsstromen in de stad zoals deze van auto's, voetgangers en fietser in beeld te brengen door mobiliteitsgerelateerde datastromen te bundelen. Op die manier krijgen we zicht op de drukte in de stad. Samen met twee pilotsteden zal in eerste instantie het ontwikkelde CityFlows-model verder maturiteit opbouwen. De in de pilotsteden opgedane kennis wordt uitgebreid gedocumenteerd. Centrumsteden die als volger aan de slag willen met het CityFlows-model kunnen ondersteuning aanvragen op basis van een creditsysteem, beheerd door het Kenniscentrum.

In 2023 worden de definitieve resultaten van het traject CityFlows opgeleverd. Het project wordt afgesloten met een slotevent.

DIVERSITY

14

823

Stadsgenoten – visie en implementatie

---

1. Bundelen en bergen van materialen kennis en inzichten

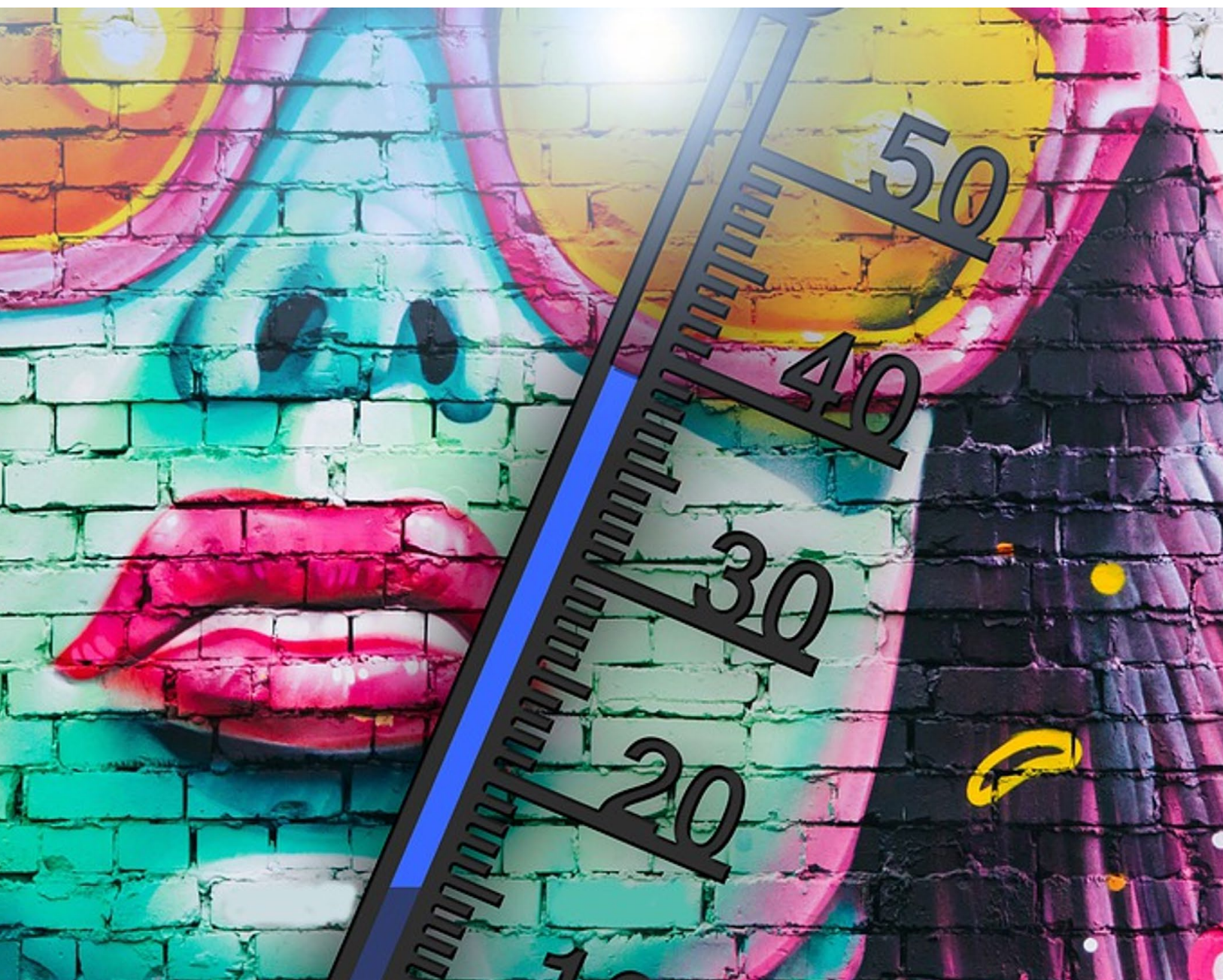
‘Stadsgenoten’ verwijst naar het meerjarig traject van het Kenniscentrum Vlaamse Steden dat focust op het stedelijk samenleven in diversiteit.

De voorbije jaren maakten we een inhoudelijke kapstok om het thema vast te grijpen, interviewden we lokale bevoorrechte getuigen, voerden we meer dan vijftig gesprekken in de steden, inventariseerden we praktijken, organiseerden we uitwisselingsdagen, verdiepten we ons in het vraagstuk ‘werk’ en de aanwezigheid van mensen met buitenlandse herkomst in de personeelssamenstelling van steden, schreven we rapporten, gaven we via workshops en masterclasses inhoudelijke ondersteuning in het domein van ‘visie en implementatie’ en scanden we het veld van diversiteitsdeskundigen. Doorheen dit proces verzamelden we heel wat kennis, materialen en inzichten die een neerslag vonden in tussentijdse rapporten en online en offline deelmomenten.

In deze eindfase van het deelprogramma wensen we al deze inzichten, materialen en rapporten te bundelen en te bergen op een manier die steden ook in de toekomst uitnodigt en toelaat om met dit thema aan de slag te gaan. De berging zal digitaal gebeuren en anticiperen op het nieuwe webplatform van het Kenniscentrum.

2. Verdiepingen!

In deze laatste fase grijpen we de kans om enkele laatste inzichten en verscherpingen toe te voegen onder de vorm van ‘verdiepingen’. In deze ‘verdiepingen’ koppelen we inzichten, vraagstukken, blinde vlekken, beperkt geëxploreerde sporen, ondergesneeuwde maar cruciale elementen, bezorgdheden en noden aan deskundigen en bevoorrechte getuigen. Het karakter van deze verdiepingen wordt inspirerend, uitdagend, hands on, aanmoedigend, kritisch én toekomstgericht. Samen met al het voorgaande dragen ze oplossingen en wegwijzers in zich mee. Deze verdiepingen concretiseren zich onder de vorm van een 8 à 10 gekaderde diepte-interviews.

Klimaat

In 2023 gaan we van start met de werksporen klimaatgovernance en een verkennend onderzoek van de financieringsopgave van de klimaattransitie in regie van steden. We zetten via het deelprogramma OBMi ook in op een opleiding impactmeting en tenslotte op de disseminatie naar lokale besturen van de deeltrajecten van het Life + Integrated Projects Climate Action - project BE-REEL!

1. Klimaatgovernance

Dit werkspoor vatten we aan met een onderzoek dat we binnen het Kenniscentrum zullen opnemen. Het doel van het onderzoek is om op een drietal vragen antwoorden te krijgen:

- Wie is wie in de stedelijke organisatie en dit in functie van peer-to-peer werking tussen de steden onderling en met de andere bestuursniveaus ?
- Waar is de plek van het thema klimaat in de stedelijke organisatie? Welke modellen zien we? Welke tendensen tekenen zich af?
- Welke aanbevelingen nemen we mee na een benchmarking in binnen- en buitenland?

We zullen tewerk gaan via desktoponderzoek en diepte-interviews en zien twee fasen.

In een eerste fase verkennen we de plaats van de klimaatdoelstelling binnen het stedelijk meerjarenplan én

nemen we het aanbod in het vizier van producten en diensten met inbegrip van advies, vergunningenmaterie inzake klimaat en milieu en handhaving, budget, de organisatie van de afdeling, het personeelsbestand in aantal en beschikbare expertise en competenties en de organisatie van de interne en externe samenwerking.

In een tweede fase gaan we op zoek naar de uitdagingen vanuit organisatie-oogpunt, budgettaire uitdagingen, en speuren we naar aanbevelingen uit binnen- en buitenlandse praktijken.

Dit onderzoek zal een rapport opleveren met een breed ingestoken 'as is' van de klimaatgovernance in de 13 centrumsteden en VGC.

2. Financieringsopgave van de klimaattransitie in regie van steden

Het engagement dat steden opnemen in hun klimaatplannen wordt in belangrijke mate beïnvloed door beleid van de Vlaamse en federale overheid. Daarnaast kunnen de lokale besturen de opgaven waar ze zelf de hand in hebben niet alleen financieren. Denken we dan bijvoorbeeld aan de enorme opgave van steden om het residentieel en niet-residentieel patrimonium te renoveren.

We wensen een verkenning te doen van deze uitdaging met als doel:

- de kernvragen van lokale besturen in relatie tot het thema te formuleren;
- de betrokken actoren en rollen in kaart te brengen. We denken hierbij aan beleidsactoren, kennisinstellingen, bedrijfsleven, bank- en verzekeringsinstellingen, georganiseerde en niet-georganiseerde burgers.
- de beschikbare expertise in kaart te brengen over de verschillende financieringsinstrumenten zoals PPS, InvestEU, EIB, green bond, en de uitgevoerde en lopende experimenten met financieringsinstrumenten alsook de daarmee verband houdende juridische uitdagingen.

3. Life + Integrated Projects Climate Action - project BE-REEL!

De energieprestaties van gebouwen in België zijn ondermaats in vergelijking met het Europese gemiddelde. De renovatiestrategieën 2050 van Vlaanderen en Wallonië streven nochtans ambitieuze klimaatdoelstellingen na voor residentiële gebouwen. Willen we die klimaatdoelstellingen halen, is een doorgedreven verbetering dus noodzakelijk. Daartoe werd het project BE REEL! - een LIFE geïntegreerd project – opgestart. Het Kenniscentrum staat binnen het project in voor de organisatie van een groot disseminatie programma naar de lokale besturen.

In 2023 gaat een volgende fase in van het begeleidingstraject voor lokale besturen bij het ontwikkelen van een langetermijn renovatiestrategie voor private woningen.

We wensen samen met VEKA te investeren in de opmaak van een roadmap tot 2050 voor renovatiestrategieën van private woningen gebaseerd op de backcastingmethode en het begeleiden van pilootgemeenten, die deze methodiek wensen uit te testen. Zodra deze methode getest is, zetten we een masterclass op voor een 20-tal lokale besturen.

Daarnaast organiseren we een Meet-up 4 - afhankelijk van de nood wordt dat een vormings- en/of uitwisselings- en/of disseminatiemoment- dat zich zal richten tot politici en ambtenaren van steden en gemeenten, intercommunales, autonome gemeentebedrijven en werknemers van lokale organisaties die actief zijn in de domeinen klimaat, energie, wonen en renovatie.

Digitale Transitie

De centrumsteden en VGC zijn digitaal 'wakker' geworden. Overall dringt het besef door dat digitalisering een fundamentele impact heeft op de samenleving, economie en de overheid. Dat biedt kansen voor welvaart en welzijn maar gaat gepaard met de nodige uitdagingen. Bij heel wat steden ontbreekt het echter nog aan een strategie voor die digitale transitie: de vele initiatieven en projectoproepen missen een kader en samenhang.

Doorheen de jaren kwam digitalisering stilaan steeds prominenter op de agenda van het Kenniscentrum. Eerst kwam dataverzameling in het vizier, later kreeg digitalisering maar ook al digitale transitie een plek in de werksporen OBMi en Smart Cities. Voor het meerjarenprogramma 2022-2026 staat het thema expliciet op de agenda.

Het schot voor de boeg werd gegeven op de Denkdag op 31 mei 2022, waar we met experts uit de centrumsteden en de VGC en een aantal externe partners in gespreksgroepen verkenden wat precies de opdracht en de scope kan zijn van het programma 'Digitale transitie' binnen de werking van het Kenniscentrum.

Tijdens de gesprekken werd duidelijk dat de lat voor de steden en de VGC hoog ligt. Eerder dan te verzanden in het digitaliseren van administratieve processen en bijhorende documenten en formulieren of het integreren van digitale technologieën in bestaande bedrijfsprocessen, wat typische voorbeelden zijn van digitalisering, willen de steden streven naar een echte digitale transformatie: een fundamentele veranderende kijk op klantervaring, organisatie modellen en processen.

In die gesprekken gingen we samen op zoek naar een geschikte set van bouwstenen of kapstokken om de digitale transitie te

verwezenlijken. Uit de verslagen van de gespreksgroepen volgt telkens dezelfde conclusie: de fundamentele van de digitale transitie zijn Visie en Strategie.

Het is duidelijk dat aan de basis van om het even welke set van bouwstenen, kapstokken of framework een visie staat. Vraag daarbij is of kan gewerkt worden aan een gezamenlijke visie, werkbaar voor de 13 centrumsteden en de VGC, die voldoende vrij is om te passen bij elke lokale context. De visie moet daarbij (de duur van) een meerjarenplan overstijgen zodat de transitie duurzaam wordt ingezet en kan worden volgehouden.

Belangrijk in deze oefening is een nulmeting. Een inventarisatie waarbij de versnipperde aanpak in de organisatie in kaart gebracht wordt, samen met het digitale niveau van de medewerkers. Zo worden de opportuniteiten zichtbaar en ontstaat er een zicht op de missing links, tussen projecten maar ook wat betreft de profielen die in de stad ontbreken voor het inzetten op een digitale transitie.

Vertrekkend van de visie en de resultaten van die nulmeting kan dan een strategie uitgewerkt worden voor de transitie. De centrumsteden en de VGC geven aan daarbij nood te hebben aan een stappenplan of een soort blauwdruk. Die wordt gezien als een 'menukaart' waaruit je kan nemen wat je nodig hebt, afhankelijk van waar je staat en wat op dit moment sterktes en zwaktes zijn.

Daarvoor wordt eerst gewerkt aan een gezamenlijk begrippenkader zodat iedereen dezelfde taal spreekt. Daarnaast is voor de uitrol in de praktijk veel begeleiding nodig, om (het nut van) de transitie uitgelegd en opgestart te krijgen. Ook hier is een rol weggelegd voor het Kenniscentrum bij het creëren van gezamenlijke inzichten en het scheppen van een kader daarrond.

Andere opdrachten

1. Het Kenniscentrum als gesprekspartner voor de Vlaamse regering en voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en haar administratie

---

Het Kenniscentrum zal ook in 2023 constructief samenwerken met de Vlaamse Overheid. Met minister Somers, minister bevoegd voor onder meer stedenbeleid bestond de voorbije jaren een constructieve relatie. Onze doelgroep is dezelfde en daarom is het aangewezen enerzijds elkaars acties te versterken en anderzijds complementariteit te zoeken in wat we doen. Er zal op geregelde tijdstippen een structureel overleg ingebouwd worden.

Dit overleg krijgt vorm binnen een stuurgroep met daarin vertegenwoordigers van het Kenniscentrum, het Agentschap Binnenlands Bestuur en een vertegenwoordiger van het kabinet van de minister bevoegd voor Binnenlands Bestuur. Deze stuurgroep komt vijf keer per jaar samen. In de stuurgroep wordt de jaarplanning van het Kenniscentrum, haar concrete

invulling en de beoogde output toegelicht en besproken alsook de maximale afstemming gezocht van de werking van het Kenniscentrum Vlaamse Steden met het beleid van de Vlaamse overheid.

Ook op uitnodigingen om deel te nemen aan een aantal initiatieven van de Vlaamse overheid zullen we blijven ingaan voor zover ze verband houden met de programma's uit het meerjarenplan 2022-2026. Meer algemeen blijft het Kenniscentrum de ministeriële initiatieven op het niveau van de Vlaamse Regering volgen en wanneer beleidsinitiatieven raakpunten vertonen met werksporen uit het nieuwe meerjarenplan, wordt in overleg met het dagelijks bestuur bepaald of en welke initiatieven zich opdringen.

2. Atrium Centrumsteden

Binnen het Atrium Lerend Netwerk zijn er verschillende overlegplatformen, elk met een specifiek doel en deelnemersveld. Naar aanleiding van de vraag van de steden werd in 2013 een Atrium op hun maat opgestart. De centrumsteden hadden specifieke vragen, uitdagingen en wensen, aanvullend op de lokale atria. Daarom wensten ze een aanvullende atriumwerking gericht op de specifieke problematiek van de steden.

De profielen die participeren variëren. De kern bestaat uit ruimtelijke planners, vergunningverleners, projectleiders

stadsontwikkeling, ... maar quasi elke vergadering worden voor specifieke agendapunten als laadpaalproblematiek, woningpotentieel, ruimtelijke economie, ... ook stedelijke collega's meegebracht uit belendende sectoren.

De 13 centrumsteden komen jaarlijks een viertal keer samen. De agenda wordt door de centrumsteden en het Departement omgeving in onderling overleg bepaald en kent vijf grote invalshoeken: beleidsvoorbereiding, kennisdeling en – uitwisseling, evaluatie van bestaande beleids- of regelgevende kaders of instrumenten en innovatie.

3. Van leegstaande naar verweven werklocaties

De voorbije jaren werden onder stimulans van VLAIO, en via samenwerking met VVSG en het Kenniscentrum Vlaamse Steden, trajecten opgezet die inzetten op het behoud van economische functies in het woonwerkweefsel. Daaruit blijkt de nood aan een 'stem voor ruimte om te ondernemen', in het bijzonder in gebieden waar deze ofwel onder druk van de vastgoedlogica ofwel door (vermeende) hinder door activiteiten, mobiliteitsimpact,... verloren dreigt te gaan.

In februari 2022 werden de resultaten van het eerste traject 'Van leegstaande naar verweven werklocaties' (eindrapport en

instrumentenkoffer) toegelicht tijdens een studiedag.

In een volgende studiedag die doorgaat op 26 april 2023 zoemen we in op enkele aspecten inzake projectregie die in het tweede traject 'Van leegstaande naar verweven werklocaties' dieper werden uitgewerkt: financiële doorrekening, langetermijn beheer en het juridisch instrumentarium. Tegelijkertijd willen we inspiratie bieden voor de nieuw op te starten projecten in het traject 'Verweving 2022', die zich richten op verweefcoaching, leegstandsbeheer en projectregie.

4. Interstedelijke Reflectiegroep Europa

2022 was een scharniermoment in het bestaan van de Reflectiegroep met personeelwissels bij het Kenniscentrum, VVSG en de vele wissels van de Europa- en subsidie-experten in de centrumsteden en VGC. De steden en VGC bevestigden het nut van de Reflectiegroep om kennis en ervaringen uit te wisselen en toekomstgericht samen input te leveren voor subsidieprogramma's, het EU-voorzitterschap van België, het EU-Missionprogramma, ...

De Reflectiegroep hanteert een vast agendaformat bestaande uit drie delen:

- De gaststad stelt zelf een onderwerp voor uit de eigen werking.
- Een inhoudelijk thematische uitwisseling zonder specifieke urgentie dat uitgediept wordt en waarover in de toekomst afspraken kunnen gemaakt worden.
- Een urgent thema waarover ruggenspraak onder de centrumsteden en VGC nodig is en waarbij terugkoppeling naar andere overheidsniveaus als belangrijk wordt ervaren.

Het Vlaams-Europees Verbindingsagentschap en het Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken sturen vaste vertegenwoordigers naar dit overleg dat driemaal per jaar samenkomt.

5. Werkgroep strategische coördinatoren centrumsteden

De centrumsteden organiseren een periodiek overleg van de stedelijke teams strategische coördinatie over specifieke onderwerpen. Het Kenniscentrum faciliteert deze meetings en ondersteunt wanneer dit binnen de mogelijkheden van het Kenniscentrum ligt.

Op vraag van deze groep werd in 2022 een traject KBO (kwaliteit, beleid, organisatiebeheersing en -ontwikkeling) met partner TnU-Connect opgezet en financieel ondersteund door het Kenniscentrum. Na positieve evaluatie van twee sessies over zelfevaluatie en procesmanagement, herhalen we dit jaar het concept en vinden er twee sessies plaats over nog te bepalen onderwerpen.

Colofon

redactie Kenniscentrum Vlaamse Steden

vormgeving Zeppo

© foto's Coverbeeld: CHBD - iStock
Pagina 6: Craig Lindsay - Wikipedia
Pagina 10: Pixabay
Pagina 15: My Life Through A Lens - Unsplash
Pagina 22: Lotte De Bruyne
Pagina 24: Gerd Altmann - Pixabay
Pagina 27: Weerapat Kiatdumrong - iStockphoto.com
Pagina 30: Tobias Titz Photography

*Er is geen moeite gespaard om de auteursrechten van het fotomateriaal te traceren,
wanneer u echter denkt rechthebbende te zijn gelieve dan de uitgever te contacteren.*

v.u. Annik Bogaert, Kenniscentrum Vlaamse Steden,
Bischoffsheimlaan 1 - 8, 1000 Brussel